

Член-кореспондент НАН України, завідувач Відділу наукових і освітянських методологій та практик ЦГО НАНУ Назіп Хамітов виступив на Загальних зборах Відділення історії, філософії та права НАН України 21 квітня 2026 р. із актуальною і ґрунтовною доповіддю «ЛЮДИНА І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: МІФИ, РЕАЛЬНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ».

Були виділені два ключові міфи щодо штучного інтелекту в суспільній свідомості. Перший більш розповсюджений – **апокаліптичний**: штучний інтелект є руйнівним для людини і людства, він спочатку забере роботу у мільйонів, а може й мільярдів людей, сприятиме їх когнітивній деградації, а потім і знищить їх. А вже зараз штучний інтелект спокушає студентів і аспірантів «створювати» за його допомогою курсові, дипломні, статті...

Другий міф – **гіпероптимістичний**: штучний інтелект вирішить всі проблеми людства. Мова йде про подолання екологічної кризи, участь носіїв штучного інтелекту у війнах замість людей, заміну людей на шкідливих виробництвах, створення андроїдів, які здатні ретельно й професійно турбуватися про літніх людей, до того ж позбавляючи їх від самотності.

В доповіді були показані необхідність і можливість оминати ці крайності.

Відповідаючи на питання: «Чи може штучний інтелект власними силами долати негативні наслідки своїх дій?», доповідач зробив висновок: *в наш час може лише умовно*. А в майбутньому слід принципово змінити парадигму осмислення і вирішення цього питання.

Н.В. Хамітов запропонував виділити дві принципово різних парадигми реагування на небезпеки штучного інтелекту силами самого штучного інтелекту, які задають нові перспективи філософії штучного інтелекту.

1. Парадигма антагоніста: після появи носія штучного інтелекту з деструктивними діями ми створюємо антагоніста зі штучним інтелектом, який буде нейтралізувати чи знищувати першого.

2. Парадигма етичного самоконтролю: починаючи з самоконтролю людини, яка впливає на штучний інтелект, ми виходимо на рівень створення носія сильного штучного інтелекту, який, маючи задатки самосвідомості і свободи вибору, здатний задіяти внутрішні етичні принципи і випередити власні деструктивні дії.

Парадигма антагоніста, яка задіяна сьогодні, є недостатньо ефективною у подоланні негативних наслідків штучного інтелекту – технологія дії завжди випереджає технологію протидії.

Парадигма етичного самоконтролю є значно більш ефективною – вона не просто долає негативні наслідки використання штучного інтелекту, а й спрямована не допустити їх.

На сьогодні – це етичний самоконтроль розробників штучного інтелекту, які здатні осмислювати наслідки своїх дій для людства. Так само етичний самоконтроль потрібен для користувачів штучного інтелекту.

В майбутньому потрібна актуалізація такого носія сильного штучного інтелекту, який має самосвідомість з етичними принципами і, реалізуючі свободу вибору, здатний задіяти дані принципи, випереджаючи деструктивність.

Виходячи з реалій сьогодення, вважає Н.В. Хамітов, ми повинні поєднувати ці дві парадигми, але все більше віддавати перевагу розвитку другої.

Для реалізації парадигми етичного самоконтролю штучного інтелекту доповідач запропонував такі методологічні принципи:

- **Слід моделювати не штучний інтелект як такий, а суб'єкта штучного інтелекту.**

- **Розвиток штучного інтелекту можливий лише у тісній комунікації з людиною, а вихід до сильного штучного інтелекту – інтелекту, що потенційно може дорівнювати людському – можливий лише при ставленні до його носія як до суб'єкта, а не об'єкта, пристрою.**

- Суб'єкт сильного штучного інтелекту повинен пройти ті стадії розвитку інтелекту, які проходить людина.

- Підходи до формування суб'єкту штучного інтелекту з необхідністю повинні бути міждисциплінарними – такими, що поєднують природничі й соціогуманітарні науки. Цей принцип потребує уточнення ролі соціогуманітарних наук – вони не просто ставлять питання ефективності суб'єкту штучного інтелекту, а його *безпеки й гуманістичності*, тобто *етичного контролю й самоконтролю*.

Н.В. Хамітов зазначив, що у просторі Відділення історії, філософії та права НАНУ в цих міждисциплінарних дослідженнях знайдеться місце філософам – осмислювати морально-етичні й онтологічні проблеми відносин людини і штучного інтелекту, історикам – створювати футурологічні й прогностичні моделі цих відносин на основі попереднього досвіду людства, правознавцям – формувати нові норми права, які регулюють відносини у системі «людина – штучний інтелект – інша людина», соціологам – тримати руку на пульсі суспільних настроїв і сподівань щодо штучного інтелекту, політологам – аналізувати використання штучного інтелекту у діяльності політиків і політичних партій як всередині країни, так і в міжнародних відносинах.

Доповідач висловив думку, що Відділ наукових і освітянських методологій та практик Центру гуманітарної освіти НАНУ, завідувачем якого він має честь бути, міг би координувати цю важливу й перспективну міждисциплінарну роботу.